

Marlena Radwan

Historia i współczesność Czytelni Czasopism Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego

Rok 2007 był dla Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. H. Łopacińskiego przełomowy nie tylko ze względu na jubileusz 100-lecia, ale także z powodu licznych zmian organizacji udostępniania zbiorów. To, co najbardziej cieszy to sukcesywne zagospodarowanie nowego budynku Biblioteki. Jako pierwsza, jeszcze w styczniu, została przeniesiona do nowoczesnego obiektu Wypożyczalnia Książek. Następnie uruchomiono w nowych pomieszczeniach Czytelnię Czasopism i Czytelnię Internetową.

Czytelnia Czasopism Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie została założona dopiero w 1952 r. Przez okres pięćdziesięciu lat mieściła się na parterze budynku głównego przy ul. Narutowicza 4.

Kiedy w 1907 r. powołano do życia Bibliotekę, nie wydzielono oddzielnego pomieszczenia, gdzie można by udostępniać czasopisma. Nie stanowiło to jednak przeszkody w gromadzeniu kolejnych tytułów prasy. Początkiem zbioru była kolekcja należąca do patrona Biblioteki Hieronima Łopacińskiego, profesora greki i łaciny oraz wielkiego miłośnika książek. Cała jego kolekcja liczyła ponad 13 tysięcy druków. Wśród nich były cenne inkunabuły, rękopisy, ryciny i atlasy. Całość posiadała wyjątkową wartość, zawierała wiele starych i cennych druków polskich, a szczególnie lubelskich, w tym również czasopisma, wśród których znajdowały się 1544 tytuły czasopism¹. Zbiór czasopism, przejęty po Hieronimie Łopacińskim wraz z upływem czasu, był powiększany i wzbogacany o kolejne tytuły. Równolegle prowadzono działalność mającą na celu uzupełnienie brakujących numerów czasopism najstarszych i niekompletnych. W uzupełnianiu zbiorów zwrócono się z prośbą o nadsyłanie periodyków do wszystkich redakcji czasopism w Królestwie. Odezwa ta została powtórzona przez prasę miejscową i gazety warszawskie, dzięki temu odniosła większy skutek. Biblioteka wzbogaciła się o trzy tytuły dzienników, jedenaście tytułów tygodników, dwutygodników i dziesięć tytułów miesięczników².

W pierwszym roku działalności Biblioteka posiadała 24 tytuły czasopism i gazet bieżących. Liczba ta zmieniała się w zależności od możliwości finansowych Biblioteki, w 1910 r. było ich już 30. Spadek zanotowano w 1915 r., kiedy liczba tytułów prasy zmniejszyła się do ośmiu. Przez pierwsze 14 lat udało się zgromadzić w sumie 240 tytułów czasopism i gazet bieżących³.

1 M. Gawarecka, *Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego*, „Bibliotekarz Lubelski”, R. 8, 1963, nr 1-4, s. 5.

2 Z. Bieleń, *Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego od powstania do II wojny światowej*, „Bibliotekarz Lubelski”, R. 47, 2004, s. 24.

3 Tamże, s. 29.

Sytuacja polepszyła się od 19 VIII 1922 r., kiedy Bibliotekę przeniesiono do Trybunału⁴. Dzięki temu wzbogaciła się o dodatkową powierzchnię. Początkowo Bibliotece przydzielono cztery pomieszczenia, a trzy miesiące później – kolejne. Pomimo zwiększonej powierzchni, Biblioteka z trudem mogła pomieścić stale uzupełniany księgozbiór. Nowy lokal miał dobre położenie, w centrum miasta, przy głównej trasie komunikacyjnej, co spowodowało większy napływ czytelników i większe zainteresowanie się placówką⁵. Po przeniesieniu siedziby Biblioteki do Trybunału powrócił problem braku miejsca na stworzenie odrębnej Czytelni Czasopism. Chociaż Biblioteka dysponowała wówczas większą liczbą pomieszczeń, nie udało się wygospodarować oddzielnej sali tylko dla osób chcących korzystać z prasy, a Biblioteka dysponowała wówczas 16 bieżącymi tytułami prasy. Czytelnicy mogli skorzystać z takich czasopism, jak: „Biuletyn Zdrowia Publicznego”, „Dziennik Urzędowy Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego”, „Dziennik Urzędowy Rzeczypospolitej Polskiej”, „Dziennik Ustaw”, „Dziennik Urzędowy woj. Lubelskiego”, „Dziennik Wołyński”, „Miesięcznik Statystyczny”, „Polak Kresowy”, „Głos Wołyński”, „Wschód Polski”, „Spójnia” oraz z prasy lubelskiej: „Wiadomości Diecezjalne Lubelskie”, „Ziemia Lubelska” i „Głos Lubelski”. Oprócz tego w zbiorach znalazł się „Tygodnik Ilustrowany”⁶. Mieszkańcy Lublina, którzy chcieli zapoznać się z bieżącą prasą, musieli z niej korzystać w Czytelni Książek, która mogła pomieścić 50 osób. Jednak taka liczba miejsc nie była zadowalająca. Zapotrzebowanie było o wiele większe. Duży napływ uczniów, studentów oraz pozostałych mieszkańców miasta spowodował, że Biblioteka stała się „za ciasna”. Problem ten szczególnie uwidocznił się, kiedy w Lublinie założono uniwersytet w 1918 r.⁷

Po latach borykania się z trudnościami lokalowymi, Biblioteka otrzymała nową siedzibę. Była to ostatnia zmiana lokalowa, nastąpiła ona w 1939 r., wówczas zbiory przeniesiono do nowo wybudowanego budynku przy ulicy Narutowicza 4. Uroczyste oddanie gmachu, w tym również pomieszczeń dla Biblioteki, odbyło się w niedzielę 4 VI 1939 r. w obecności marszałka Edwarda Rydza Śmigłego. Natomiast dla czytelników Biblioteka miała zostać otwarta 1 IX 1939 r., ale wybuch wojny zniweczył te plany.

W latach okupacji w Bibliotece mieściła się Staatsbibliothek, przeznaczona dla Niemców. Prowadzono w niej prace nad zbiorami, które po likwidacji innych lubelskich bibliotek przewieziono do Biblioteki im. H. Łopacińskiego. Po ewakuacji Niemców w 1944 r., na nowo rozpoczęły się prace nad udostępnianiem zbiorów mieszkańcom miasta. W dni powszednie ze zbiorów można było korzystać od godziny 9⁰⁰ do 17⁰⁰, natomiast w niedziele od 10⁰⁰ do 14⁰⁰. W pierwszych miesiącach działalności liczba odwiedzin była zmienna. W marcu odnotowano ok. 80 osób, a w czerwcu 40-50 osób. Później sytuacja ustabilizowała się. Przeciętnie czytelnię odwiedzało ok. 60 osób dziennie⁸.

W roku 1947 w Bibliotece nadal działała tylko jedna czytelnia, w której korzystano zarówno z książek, jak i z czasopism. W tym czasie zaczęły pojawiać się

4 K. Jaczewski, *Pierwsze ćwierćwiecze Biblioteki Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie*, Lublin 1933, s. 26.

5 Bieleń, dz. cyt., s. 18.

6 *Hieronim Łopaciński i Biblioteka jego imienia w Lublinie 1907-1957*, Lublin 1957, s. 144.

7 Tamże, s. 145.

8 Z. Bieleń, *Powojenne losy Biblioteki Publicznej im. H. Łopacińskiego (do połączenia z Miejską Biblioteką Publiczną w 1948 r.)*, „Bibliotekarz Lubelski”, R. 48, 2005, s. 13.

pierwsze głosy niezadowolenia ze strony czytelników, którzy dopominali się stworzenia oddzielnej Czytelni Czasopism, ponieważ – głównie z powodu dużej frekwencji – praca w Czytelni Naukowej była utrudniona. Skargi te były uzasadnione. W okresie zimowym w 1947 r. czytelnię odwiedzało dziennie ok. 100 osób, a w okresie letnim ok. 40. Przy tak dużej liczbie użytkowników brakowało wolnych stolików. Niektórzy czytelnicy byli zmuszeni do organizowania sobie miejsca pracy przy oknach⁹. Kolejne propozycje zorganizowania Czytelni Czasopism pojawiły się pod koniec 1950 r. Spowodowane były ciągłym brakiem miejsc oraz nieustannie powiększającym się księgozbiorem. Wytrwałość i nieustępliwość władz Książnicy doprowadziły do skutku trwające wiele lat starania o Czytelnię Czasopism¹⁰. W 1952 r. pomieszczenia budynku przy ul. Narutowicza opuściło Polskie Radio, które dotąd zajmowało salę na parterze oraz pokoje we wschodniej części budynku głównego. Pomieszczenia te przyznano Bibliotece. Reorganizacja oraz przeniesienie innych działów umożliwiło stworzenie długo oczekiwanej czytelni¹¹.

Czytelnię Czasopism powołano do życia 15 IX 1952 r. Osobne pomieszczenia otrzymały również: Dział Rękopisów i Starych Druków oraz Dział Katalogowy¹². Nowa czytelnia była dużym udogodnieniem dla ciągle narzekających na brak miejsca do pracy czytelników. Czytelnia Czasopism udostępniała swe zbiory tak, jak Czytelnia Książek. W dni powszednie działała przez pięć godzin po południu. Korzystanie ze zgromadzonych zbiorów było bezpłatne. Czytelnię Czasopism w 1954 r. odwiedziło 16 340 osób, w tym najwięcej młodzieży akademickiej – 12 755 osób. Zasób udostępnianych czasopism wynosił 25 582 jednostki¹³.

Jednocześnie w 1952 r. zainicjowano działalność tzw. „Czytelni Letniej”, która była podporządkowana Czytelni Czasopism. Mieściła się ona na tyłach budynku, w ogrodzie. Czytelnicy mogli z niej korzystać latem, największą popularnością cieszyła się wśród studentów. Była też pewnego rodzaju atrakcją dla mieszkańców miasta, którzy mogli tam w spokoju przeczytać bieżącą prasę, a jednocześnie zrelaksować się na świeżym powietrzu pośród zieleni.

Wkrótce po otwarciu Czytelni Czasopism przystąpiono do prac mających na celu uporządkowanie całego czasopiśmienniczego zasobu Biblioteki. Prace rozpoczęto od wydzielenia zbioru druków zwartych, następnie wyłączono poszczególne egzemplarze czasopism z ciągów księgozbioru i kompletowano je według tytułów i roczników. Tak skatalogowany zbiór mógł być łatwiej wykorzystany. Całość prac wykonano latem 1954 r.¹⁴ Przez pierwsze dziesięć lat Czytelnia Czasopism funkcjonowała w ramach Działu Udostępniania. W tym czasie pracowały w niej dwie osoby, a kierownikiem Działu była Zofia Plewicka (od 16 X 1952 do 28 II 1953 r.).

Pracownicy Czytelni prowadzili wiele akcji społecznych mających na celu zwiększenie zainteresowania Biblioteką. W celu „przyciągnięcia” czytelników rozśleli zawiadomienia do szkół średnich i zawodowych Lublina. Pierwszy raz taką

9 Hieronim Łopaciński..., s. 159.

10 Tamże, s. 163.

11 Z. Bieleń, *Dzieje połączonej Miejskiej Biblioteki Publicznej im. H. Łopacińskiego (1948-1955)*, „Bibliotekarz Lubelski”, R. 49, 2006, s. 13.

12 *Od 15 września druga czytelnia. Biblioteka im. H. Łopacińskiego w nowych pomieszczeniach*, „Życie Lubelskie” 1952, nr 189, s. 4.

13 Hieronim Łopaciński..., s. 164.

14 Bieleń, *Dzieje połączonej...*, s. 25.

formę reklamy przeprowadzili we wrześniu, a następnie powtórzyli ją w listopadzie 1952 r. Tego typu działania propagandowe odniosły zamierzony skutek. Zwiększyła się frekwencja – szczególnie młodzieży szkolnej – od 208 osób w październiku do 294 w listopadzie¹⁵. Duża liczba młodzieży uczącej się „wymusiła” na bibliotekarzach dostosowanie zestawu czasopism do ich potrzeb, a w konsekwencji reorganizację prenumeraty. Zwiększono znacznie liczbę czasopism bieżących, uwzględniając wyżej wymienione potrzeby. W 1952 r. w Czytelni znajdowały się 182 tytuły czasopism bieżących, a w 1953 r. liczba ta wzrosła do 232 tytułów. Najważniejsze dziedziny wiedzy, z których zwiększono prenumeratę to zagadnienia dotyczące polityki społecznej: z 34 tytułów w 1952 r. do 40 w 1953 r. Wzrosła też liczba czasopism technicznych, przemysłowych, matematycznych: z 15 tytułów w 1952 r. do 20 w 1953 r. Czasopisma o tematyce pedagogicznej powiększyły swój zasób z 6 do 10 tytułów, natomiast rolne z 5 tytułów do 13¹⁶.

Duże zainteresowanie nowo powstałą Czytelnią było widoczne i zostało odzwierciedlone w statystykach. Przeciętna liczba czytelników w pierwszych miesiącach funkcjonowania Czytelni przedstawia się następująco: we wrześniu 1952 r. – 231 osób, w październiku – 872 osoby, a w grudniu już 1126 osób. Wyżej przytoczone liczby potwierdzają konieczność stworzenia odrębnej czytelnicy prasy¹⁷.

Przez pierwsze dziesięć lat swojej działalności Czytelnia Czasopism podlegała działowi Udostępniania Zbiorów. Od października 1962 r. sytuacja uległa zmianie, gdyż utworzono Dział Czasopism. Nowy Dział Biblioteki funkcjonował w latach 1962-1970, a jego kierownikiem była Halina Wolska¹⁸. W 1962 r. Czytelnia dysponowała 335 tytułami prasy bieżącej. Oprócz tego w magazynie znajdowało się ok. 1544 tytuły w 6677 wol.

Pracownicy Działu Czasopism brali udział w wielu przedsięwzięciach. Już w 1962 r. zaangażowali się w opracowywany przez Bibliotekę Narodową Centralny Katalog Czasopism. Natomiast w 1964 r. sklasyfikowali dokumenty życia społecznego z lat 1945/1946. Powiększające się zbiory czasopiśmiennicze wymusiły potrzebę opracowania katalogu czasopism. W 1968 r. przystąpiono do prac nad opracowaniem centralnego Katalogu Czasopism Lubelskich. *Katalog* opracowany przez zespół pod kierunkiem Haliny Wolskiej ukazał się drukiem w 1974 r.

W roku 1971 kierownikiem Działu Czasopism została Zofia Mikulska¹⁹, a w latach 1975-1979 funkcjonował pod nazwą: Dział Czasopism i Wydawnictw Ciągłych. W 1974 r. po raz pierwszy bieżąca prenumerata przekroczyła 400 tytułów. W tym też roku bibliotekarze przeprowadzili skontrum wszystkich 109 jednodniówek i skatalogowali je.

Z troski o najcenniejsze zbiory w 1975 r. podjęto decyzję o mikrofilmowaniu czasopism XIX-wiecznych. Do końca 1976 r. Pracownia Reprograficzna zmikrofilmowała wszystkie roczniki „Gazety Lubelskiej” oraz całość „Kuriera Lubelskiego” z lat 1865-1878; łącznie 34 wol. W 1978 r. Czytelnia Czasopism wzbogaciła się o komplet „Tygodnika Ilustrowanego” z roku 1937. Na uwagę zasługuje fakt, że był to dar mieszkańca naszego województwa.

15 Sprawozdanie opisowe Działu Czasopism za rok 1952, Archiwum WBP.

16 Tamże.

17 Tamże.

18 Pracownik Biblioteki w latach 1959-2003, starszy kustosz dyplomowany.

19 Pracownik Biblioteki w latach 1961-1987, starszy kustosz.

Strukturę wykorzystania czasopism w Czytelni oraz społeczne zróżnicowanie korzystających z niej czytelników w roku 1976 i 1978 obrazują poniższe tabele²⁰:

	0	1	2	3	5	6	7	8	9	Ogółem
1976	17.154	1.873	4.751	1.504	2.796	17.154	10.006	4.594	59.832	
1978	15.042	1996	4.808	1.677	2.528	12.247	9.707	4.609	52.614	

Tab. 1 Struktura wykorzystania czasopism według Uniwersalnej Klasyfikacji Dziesiętnej

	Młodz. szk	Studenci	Prac. umysł	Prac. fiz	Emeryci	Inni	Ogółem
1976	1.572	4.769	6.351	181	173	162	13.208
1978	1.177	4.807	6.094	178	185	169	12.610

Tab. 2 Struktura czytelników

W latach osiemdziesiątych Czytelnia Czasopism funkcjonowała sześć dni w tygodniu. W poniedziałki, wtorki, środy i piątki od 8⁰⁰ do 20⁰⁰, w soboty od 8⁰⁰ do 15⁰⁰ i w niedzielę od 14⁰⁰ do 19⁰⁰. W czwartki oraz dni świąteczne była nieczynna. W latach 1980-1986 ponownie podlegała pod Dział Udostępniania, a kierownikiem Działu była Zofia Lis²¹. W 1987 r. nazwa działu uległa zmianie odtąd aż do 1990 r. funkcjonował on jako Dział Informacji i Udostępniania Zbiorów; kierownikiem została Halina Wolska. Czytelnia Czasopism nadal mieściła się na parterze budynku Biblioteki. Czasopisma były przechowywane w dwóch pomieszczeniach magazynowych, przylegających do Czytelni oraz w prowizorycznym magazynie zorganizowanym na holu Biblioteki. Aby przechowywać wciąż rosnące zbiory czasopiśmiennicze odsunięto od ścian regały i za nimi zorganizowano dodatkowy magazyn.

W związku z ogłoszeniem stanu wojennego Czytelnia Czasopism zanotowała szereg trudności w funkcjonowaniu. Przede wszystkim dużym problemem było dostarczanie prasy do czytelni oraz prace nad uzupełnianiem zbiorów. Wiele czasopism zostało zawieszonych, co spowodowało zerwanie prenumeraty. Wznowienie działalności wydawnictw i kolportażu dla przedsiębiorstw nie było jednoznaczne ze wznowieniem prenumeraty. Oznaczało to zmianę miejsca zakupu prasy i problemy w otrzymaniu poszczególnych tytułów. Wiele redakcji zmniejszyło nakład czasopism. Zdarzało się, że czasopisma przeznaczone dla Biblioteki oddawane były komuś innemu. Pracownicy Czytelni zauważyli również wzrost wandalizmu. Często zdarzało się, że ilustracje i artykuły były wycinane. Nagminnie wrywano kartki oraz wkładki dodawane do poszczególnych czasopism.

W roku 1983 rozpoczął się generalny remont gmachu Biblioteki przy ul. Narutowicza. W 1984 r. przeniesiono zbiory do zastępczego lokalu przy ul. Browarnej. Prace rozpoczęto od zabezpieczenia zbiorów przed uszkodzeniami. W działania te, oprócz bibliotekarzy, zaangażowani byli również studenci, wojsko oraz pracownicy wszystkich filii. Od 21 maja prace porządkowe odbywały się już na ul. Browarnej. Na parterze zgromadzono czasopisma oprawne i opracowane oraz często wykorzystywane przez czytelników. Natomiast w piwnicy umieszczono czasopisma nieoprawne. W czasie funkcjonowania Biblioteki w lokalu zastępczym prace nad po-

20 Dane zaczerpnięte ze Sprawozdania Działu Czasopism i Wydawnictw ciągłych za 1976 rok i Sprawozdania Działu Czasopism i Wydawnictw ciągłych za 1978 rok, Archiwum WBP.

21 Pracownik Biblioteki w latach 1968-1994, starszy kustosz.

rządkowaniem zbiorów czasopiśmienniczych trwały nadal. Została zorganizowana Czytelnia Czasopism, która mieściła się na parterze. Oprócz udostępniania, zajmowano się równocześnie opracowywaniem czasopism nieoprawnych.

Zbiory Biblioteki udostępniano na Browarnej aż do wiosny 1986 r. Następnie rozpoczęły się prace związane z „powrotem” zbiorów do głównego gmachu przy ul. Narutowicza 4. Dzięki dobrej organizacji wszystko przebiegało szybko i sprawnie. Zbiór czasopism Biblioteki został poddany selekcji oraz podzielony na dwie części. Pierwsza część powróciła do Biblioteki, a drugą przewieziono do magazynu zbiorów rezerwowych w Bronicach. Karty katalogowe czasopism przeniesionych oznaczono literą „B”, która świadczyła o miejscu przechowywania tychże tytułów. Po przewiezieniu czasopisma zostały ulokowane na pierwszym piętrze magazynu głównego. Nadano im nowe sygnatury oraz zmieniono miejsce naklejania sygnatur – zaczęto je umieszczać w prawym górnym rogu tylnej okładki. Czasopisma zostały również ułożone w nowej kolejności²². Stan taki utrzymuje się do dzisiaj.

Struktura wykorzystania czasopism oraz zróżnicowanie czytelników odwiedzających Czytelnię Czasopism w latach osiemdziesiątych przedstawia się następująco²³:

	0	1	2	3	5	6	7	8	9	Ogółem
1981	7122	803		3891	154	1712	1681	1571	447	17 381
1982	9298	291	386	3812	59	1615	1620	1378	443	18 902

Tab. 3. Struktura wykorzystania czasopism według UKD, bez czasopism z magazynu

	Młodz. szk	Studenci	Prac. umysł	Prac. fiz	Emeryci	Inni	Ogółem
1981	602	1815	3762	425	244	122	6970
1982	511	1769	3108	358	168	47	5961
1988	311	629	1591	256	—	227	3014
1989	418	930	1832	352	383	—	3915

Tab. 4 Struktura czytelników odwiedzających Czytelnię Czasopism w latach 1981-1982, 1988-1989

Z wyżej przedstawionych danych wynika, że grupą społeczną, która najczęściej odwiedzała Czytelnię, byli pracownicy umysłowi oraz studenci. Zauważamy jedynie spadek frekwencji w latach 1988-1989, co prawdopodobnie spowodowane było przeprowadzaniem remontem.

Powyższa struktura udostępnianych zbiorów ilustruje sytuację czytelniczą. Czasopisma zgromadzone w działach: 1 – filozofia, psychologia, 2 – religia, teologia, religioznawstwo i 5 – matematyka, nauki przyrodnicze były najrzadziej wykorzystywane. Natomiast czasopisma z działu 0 – ogólnego, 3 – nauk społecznych, 6 – nauk stosowanych, 7 – sztuki i 8 – językoznawstwa były udostępniane najczęściej.

22 Relacja ustna Marii Dalczyńskiej – kierownika Działu Przechowywania Zbiorów z 21 II 2008.

23 Sprawozdanie Działu Udostępniania Biblioteki głównej za rok 1981, Archiwum WBP, sygn. 70/3; Sprawozdanie Działu Udostępniania Biblioteki głównej za rok 1982, Archiwum WBP; Sprawozdanie z Działu Informacji i Udostępniania zbiorów w roku 1988, Archiwum WBP, sygn. 84; Sprawozdanie z Działu Informacji i Udostępniania zbiorów w roku 1989, Archiwum WBP, sygn. 84.

Do roku 1994 Czytelnia Czasopism była częścią Działu Udostępniania, a kierowała nim Janina Strubińska²⁴. Zmiana nastąpiła w lutym 1995 r., kiedy czytelnia weszła w skład Działu Wydawnictw Ciągłych, którego kierownikiem którego została Halina Danczowska²⁵.

Wykorzystanie czasopism zgromadzonych w Czytelni według UKD i struktura czytelników w latach dziewięćdziesiątych XX w. przedstawiały się następująco²⁶:

	0	1	2	3	5	6	7	8	9	Ogółem
1993	31 023	344	473	7507	751	3707	5109	2979	2640	54 533
1994	36 949	345	713	9505	642	3760	5312	3897	2936	64 059
1997	49 827	497	2180	5269	576	5210	8825	2516	2074	76 974

Tab. 5 Ilościowe wykorzystanie czasopism ze względu na podział UKD

	Mł. Szkolna	Studenci	P. umysłowi	P. fizyczni	Emeryci	Bezrobotni	Ogółem
1990	605	1686	4079	780	1702	–	8852
1993	1130	3821	5185	916	3114	–	14 166
1994	1230	4751	5031	897	2977	–	14 886
1996	1630	6593	7404	694	2508	525	19 354
1997	1507	7792	4463	555	2951	737	18 005

Tab. 6 Struktura czytelników korzystających z Czytelni Czasopism

Od roku 2003 Czytelnia Czasopism weszła w skład Działu Udostępniania Zbiorów. W 2003 r. kierownikiem Działu została Anna Lipiec²⁷. Funkcję tę pełniła do października 2007 r., kiedy na stanowisko kierownika została mianowana Joanna Chapska.

W 2004 r. pracownicy Czytelni Czasopism przeprowadzili badania struktury czytelniczej, które pozwoliły na wyodrębnienie grup użytkowników najczęściej odwiedzających Czytelnię. Badaniem została objęta grupa licząca 2988 osób. Wśród tej liczby największą grupę stanowili studenci 1201 osób. Badania te przedstawiały również strukturę wewnętrzną studentów: uczelnię i kierunek studiów. Najliczniej Czytelnię odwiedzili studenci UMCS-u – 553 osoby, następnie studenci KUL-u – 299 osób oraz Politechniki Lubelskiej – 42 osoby. Najchętniej ze zbiorów czasopiśmienniczych Czytelni korzystali studenci historii (114 osób), politologii (110 osób) oraz filologii polskiej (88 osób). Następną grupę społeczną, która odwiedzała Czytelnię, stanowili pracownicy umysłowi, których zarejestrowano w roku 2004 – 750. Najmniejsza liczba tej statystyki to bezrobotni – 990 osób oraz rolnicy – 12 osób²⁸.

24 Pracownik Biblioteki w latach 1974-2000, starszy kustosz.

25 Pracownik Biblioteki w latach 1967-2002, starszy kustosz.

26 Sprawozdanie z Działu Informacji i Udostępniania zbiorów w roku 1990, Archiwum WBP, sygn. 48; Sprawozdanie Działu Udostępniania za 1994 rok, Archiwum WBP, sygn. 97; Sprawozdanie roczne z wykonania prac w Dziale Wydawnictw Ciągłych w 1996 roku, Archiwum WBP, sygn. 224; Sprawozdanie roczne z wykonania prac w Dziale Wydawnictw Ciągłych w 1997 roku, Archiwum WBP.

27 Pracownik Biblioteki od 1972 r., starszy kustosz.

28 Badania przeprowadzone przez pracowników Czytelni Czasopism w roku 2004.

	Ogółem	Studenci	P. naukowi	Bezrobotni	Rolnicy
2004	2988	1201	750	990	12

Tab. 7 Struktura czytelników w 2004 r.

W kolejnych latach zauważa się systematyczny wzrost liczby odwiedzin w Czytelni, który utrzymuje się na poziomie 9-10 tys. W latach 2006-2008 dużym zainteresowaniem czytelników cieszył się program Lex, który był wykorzystany 327 razy w 2008 r. Od 2007 r. czytelnia oferuje nową usługę – skanowanie zbiorów wydanych przed 1950 r.

	Odwiedziny	Wypożyczone czasopisma	Księgozbiór podręczny	Lex	Ksero	Udzielone informacje	Skan
2006	10 819	81 152	271	242	2750	3565	
2007	9348	72 867	204	268	2731	4681	26
2008	9785	78 046	290	327	2631	3841	458

Tab. 8 Sprawozdanie z pracy Czytelni za lata 2006-2008

Biblioteka im. H. Łopacińskiego jest placówką wojewódzką i publiczną, która udostępnia swe zbiory wszystkim zainteresowanym. Przede wszystkim gromadzi i udostępnia zbiory poświęcone naukom humanistycznym, co odzwierciedla statystyka. Znaczną część naszych zbiorów stanowią lubliniana. W swoich zbiorach posiadamy unikatowe tytuły czasopism, takie jak: „Dziennik Ekonomiczny Zamojski” czy „Kurier Lubelski” z czasów Powstania listopadowego. Możliwość skorzystania w naszej Czytelni zarówno z prasy współczesnej, jak i tej o wartości historycznej, bez wątplenia wpływa na wysoką liczbę odwiedzających nas studentów i pracowników naukowych.

W 2004 roku rozpoczęto rozbudowę Biblioteki. Powierzchnia jej miała się zwiększyć o 2221m². W nowym budynku przewidziano pomieszczenia przeznaczone na Czytelnię Czasopism. Oprócz niej w nowym budynku zagospodarowała się Czytelnia Internetowa na poziomie -1, Wypożyczalnia książek na parterze oraz Dział Zbiorów Specjalnych na 2 i 3 piętrze.

Zasób czasopism Biblioteki udostępnianych w Czytelni Czasopism wynosi około 40 tysięcy jednostek i powiększa się rocznie o około 1.000 vol²⁹. W ciągu roku do Biblioteki wpływa około 300 tytułów z bieżącej prenumeraty z czego 45% stanowią czasopisma naukowe, a 55 % czasopisma kierowane do szerszego spektrum odbiorców.

Obecnie w czytelni znajdują się 253 tytuły czasopism bieżących, które gromadzone są w trzech grupach: dzienniki, czasopisma o treści ogólnej oraz czasopisma naukowe. Czytelnia udostępnia swoim czytelnikom 12 tytułów dzienników, w tym regionalne i o zasięgu ogólnopolskim. Dział ten cieszy się największą popularnością, wynikającą z chęci zapoznania się z aktualną prasą. Najbardziej obszerny dział stanowią czasopisma o treści ogólnej. Zbiór ten liczy 61 tytułów o różnorodnej treści od typowo kobiecych po tygodniki opiniotwórcze. W obrębie tego działu gromadzimy również czasopisma dotyczące regionu lubelskiego takie jak: „Ziemia Lubelska”, „Tygodnik Zamojski”, „Słowo Podlasia” czy „Kresy-Tygodnik Chełmski”.

Czasopisma naukowe ułożono na półkach według klasyfikacji UKD. Cza-

29 Stan na 31 XII 2007 r.. Statystyka Działu wydawnictw ciągłych.

pisma w obrębie danego działu uszeregowane są alfabetycznie, co ułatwia ich wyszukanie. Dział ogólny – 0 odnosi się do zagadnień związanych nie tylko z bibliotekoznawstwem. W obrębie tego działu zgromadzono 24 czasopisma. Wśród nich znajduje się wydawany przez naszą Bibliotekę „Bibliotekarz Lubelski”, czasopisma poświęcone sprawom bibliotekarstwa na Lubelszczyźnie. W tym dziale także można znaleźć inne czasopisma fachowe przeznaczone dla bibliotekarzy: „Bibliotekarz” i „Poradnik Bibliotekarza”. Posiadamy również tytuły odnoszące się do tematyki informacji naukowej: „Zagadnienia Informacji Naukowej” oraz „Zagadnienia Naukoznawstwa”.

Działy 1 i 2 UKD zostały połączone. W wyniku tego powstał zbiór czasopism dotyczących filozofii, psychologii i religioznawstwa. W jego obrębie zgromadzono 15 tytułów czasopism. Każdej z tych dziedzin przypisane są periodyki.

Filozofii poświęcony jest m.in. „Kwartalnik Filozoficzny” i „Przegląd Filozoficzny”, psychologii – „Przegląd Psychologiczny” i „Studia Psychologiczne”. Religioznawstwo natomiast reprezentowane jest przez takie czasopisma jak: „Więź”, „Znak” czy „Kościół w Polsce”.

Dział 3 – nauki społeczne, prawo i administracja – jest najbardziej rozbudowanym działem. Grupuje on czasopisma o zróżnicowanej tematyce. Czasopisma w obrębie tego działu podzielone są dodatkowo na dwie grupy tematyczne. Pierwszą grupę stanowią czasopisma prawne, ekonomiczne, etnograficzne, jak i socjologiczne. Natomiast grupę drugą stanowią te dotyczące nauk stosowanych, oświaty, wychowania i pedagogiki. W sumie w obrębie działu 3 zgromadziliśmy 42 tytuły czasopism. Podział niniejszy uznaliśmy za przyjazny czytelnikowi oraz łatwy w odszukaniu czasopisma.

Z dziedziny ekonomii dysponujemy takimi czasopismami jak „Ekonomista”, „Gazeta Bankowa” czy „Nowe Życie Gospodarcze”. Z zakresu prawa w czytelnikowi można skorzystać między innymi z następujących czasopism „Palestra” i „Państwo i Prawo”. Z dziedziny oświaty możemy naszym czytelnikom zaproponować np. „Przegląd Historyczno-Oświatowy” czy „Rozprawy z Dziejów Oświaty”. Natomiast informacje na tematy wychowania i pedagogiki można znaleźć w „Wychowaniu w Szkole”, „Szkole Specjalnej” w „Problemach Opiekuńczo Wychowawczych” czy w „Kwartalniku Pedagogicznym”.

Ze względu na niewielką ilość tytułów czasopism dział 5 i 6 został scalony. Gromadzi on 28 tytułów czasopism. W obrębie tego działu mamy czasopisma poświęcone ogrodnictwu („Mój Piękny Ogród”, „Działkowiec”), przyrodzie („Aura”, „Eko Świat”), technice („Młody Technik”, „Przegląd Techniczny”), zainteresowaniom komputerowym („Komputer Świat”, „PC Word Komputer”, „Magazyn Internet”), oraz różnego rodzaju poradniki („Poradnik Domowy”, „Kuchnia”, „Twoje Dziecko”).

W czytelnikowi nie gromadzimy czasopism z działu 6 - nauki stosowane, medycyna, nauki techniczne i rolnictwo.

Dział 7 to sztuka i rozrywka, która reprezentowana jest przez 15 tytułów. Czasopisma zebrane w tej grupie dotyczą różnych dziedzin sztuki. Możemy skorzystać z czasopism poświęconych filmowi (Film, Kino), muzyce (Jazz Forum), teatrowi (Teatr, Ruch Teatralny). W obrębie tego działu znajdują się tytuły odnoszące się szerzej do sztuki, zabytków i ich ochrony (Biuletyn Historii Sztuki, Twórczość Ludowa, Ochrona Zabytków).

8 - językoznawstwo, nauka o literaturze i literatura piękna liczy 25 tytułów czasopism. Można tu znaleźć czasopisma dotyczące zarówno literatury światowej

(Literatura na Świecie) jak i literatury polskiej, zapoznać się z informatorami o nowościach wydawniczych (Nowe Książki) oraz zaczerpnąć nowinek poetyckich (Poezja Dzisiaj).

Ostatni dział w klasyfikacji UKD - 9 gromadzi prasę na temat archeologii, geografii, historii i biografii, tworzy go 30 tytułów czasopism. W dziale tym możemy znaleźć prasę zarówno naukową, jak i popularnonaukową. Czytelnicy mogą sięgnąć po „National Geographic”, „Poznaj Swój Kraj” czy „Poznaj Świat”. Z dziedziny historii możemy zaoferować „Mówią Wieki” lub „Wiadomości Historyczne”. Osoby zainteresowane tematem wojskowości również będą mogły skorzystać z prenumerowanej przez czytelnice prasy – „Mars – Problemy Historii i Wojskowości”.

W czytelni gromadzone i udostępniane jest także księgozbiór podręczny. Składają się na niego przede wszystkim encyklopedie, słowniki, leksykony oraz informatory. Księgozbiór jest gromadzony pod kątem prasoznawczym. W czytelni można także skorzystać z przechowywanych dodatków załączanych do poszczególnych tytułów prasy gromadzonej w bibliotece. W nowej Czytelni Czasopism znajduje się także stanowisko komputerowe, na którym udostępniany jest LEX, polski serwis prawa zawierający informacje z zakresu ustawodawstwa, rozporządzeń i nowelizacji ustaw. Program ten przyciąga do naszej Czytelni wielu zainteresowanych, potrzebujących informacji na tematy prawne.

W Czytelni Czasopism udostępniane są również tytuły prasy z XIX i XX wieku. Ze względu na regionalny profil gromadzonych zbiorów szczególnie pragnę tu omówić czasopisma regionalne. Biblioteka w swych zasobach posiada pierwsze czasopismo wychodzące regularnie przez dłuższy czas, jakim jest „Dziennik Ekonomiczny Zamojski” z 1803 i 1804 roku. Zasób tego czasopisma obejmuje z 1803 roku numery od 1 do 12, a z 1804 numery od 13 do 18. Obecnie czasopismo to udostępnia się czytelnikom wyłącznie w formie mikrofilmu³⁰. Kolejnym cennym tytułem jest „Almanach Lubelski na rok 1815 dla amatorów literatury ojczyznej”. Pismo to założone zostało przez Klemensa Ormowskiego, ilustrowane było przez Leona Ormowskiego, natomiast drukował je Jan Karol Pruski. Na uwagę zasługuje fakt, że w całej Polsce zachowały się cztery egzemplarze tego wydania, w tym jedno w naszej Bibliotece³¹. „Dostrzegacz Ekonomiczny i Polityczny Lubelski” z 1816 roku jest kolejnym cennym czasopismem XIX wiecznym. Czasopismo to ukazywało się dwa razy w tygodniu i wychodziło od 1 kwietnia do 9 września. W zasobach Biblioteki znajdują się numery 1-24, 26-30, 32-36, 39, 41-44, 46-47. Więcej numerów się nie ukazało³². „Pamiętnik Gospodarczy i Naukowy Lubelski” z 1817 roku, jest kontynuacją wcześniej wymienionego tytułu. W zbiorach Biblioteki Wojewódzkiej znajduje się tylko jeden numer pierwszy z 1817 roku³³. Oba czasopisma wydane były przez Jana Karola Pruskiego.

Posiadamy również bogaty zbiór lubelskich gazet. Pierwszym lubelskim dziennikiem był „Kurier Lubelski” ukazujący się od 5 grudnia 1830 do 1 stycznia 1831 roku. Zbiór ten obejmuje numer 12 z 1830 oraz numery 3, 4, 6, 10, 11, 13 – 20,

30 H. Wolska, *Katalog czasopism lubelskich*, Lublin 1974, s. 28; czasopisma zmikrofilmowane udostępniane są w Czytelni Zbiorów Specjalnych.

31 Tamże, *Czasopisma lubelskie w zbiorach Biblioteki im. H. Łopacińskiego w Lublinie (1803-1904)*, „Bibliotekarz Lubelski”, R.14, 1969, nr 1-2, s. 9.

32 Tamże, *Katalog czasopism...*, s. 28.

33 Tamże, s. 68.

24 – 26 z 1831. Redaktorem i wydawcą pisma był Jan Czyński³⁴. „Kurier” ukazywał się tylko w czasie powstania listopadowego. W drugiej połowie XIX wieku zaczęły ukazywać się kolejne czasopisma lubelskie. Pierwszym była ponowna wersja „Kuriera Lubelskiego”, którego numer pierwszy ukazał się 30 grudnia 1865 roku. Pismo wydawane było dwa razy w tygodniu a redaktorem był Julian Lidtke. Od czasu powstania było to pierwsze regionalne pismo. W 1876 roku obok „Kurier” zaczęto wydawać „Gazetę Lubelską”. Ukazywała się trzy razy w tygodniu, jej redaktorem i wydawcą był Leon Zaleski. Kolejną cenną gazetą ukazującą się w Lublinie była „Ziemia Lubelska”. Jej pierwszy numer ukazał się 28 stycznia 1906 roku. Czasopismo to było jednym z najdłużej wychodzących pism lubelskich, przetrwało aż do lat trzydziestych

Biblioteka może się poszczycić również zbiorem kalendarzy. Najstarszy w naszych zbiorach, XIX - wieczny, to „Kalendarz Polski, Ruski i Astronomiczno-Gospodarski Na Rok Pański...” wydawany przez Jana Karola Pruskiego w Lublinie w latach 1818 – 1828. Natomiast od roku 1869 zaczął ukazywać się „Kalendarz Lubelski” wydawany przez Władysława Kossakowskiego. Jest to bardzo ciekawe wydawnictwo, nie ograniczające się tylko do kalendarium. Oprócz podstawy jaką stanowił wykaz świąt, odpustów, przypomnień gospodarskich, przepisów pocztowych i kolejowych oraz różnych adresów osób i instytucji lubelskich zawierał też część literacką. W części tej znajdowała się kronika życia miasta, artykuły poświęcone różnym miejscowościom i zabytkom. Kalendarz przestał być wydawany w 1925 roku. Do tej pory stanowi cenne źródło wiedzy o dawnym Lublinie i regionie³⁵.

Wśród innych XIX - wiecznych czasopism należy wymienić zbiór czasopism ilustrowanych. Do tego typu prasy należy tygodnik „Kłosa” poświęcony literaturze, nauce i sztuce. Czasopismo to wychodziło w latach 1865 – 1890. Numery „Kłosów” zgromadzone w naszej bibliotece niestety nie są kompletne, obejmują: drugie półrocze 1866, 1872-1875, drugie półrocze 1876 oraz 1877-1890. Innym tego typu czasopismem jest „Tygodnik Ilustrowany” wychodzący od 1859 do 1939 roku, a którego zbiór w Bibliotece jest kompletny³⁶.

W zbiorach czasopiśmienniczych biblioteki można również znaleźć prasę żydowską. Mowa tu między innymi o „Lubliner Tuglat” i „Lubliner Sztyme”. Zasób tych czasopism jest bardzo mały. Zarówno pierwszy jak i drugi tytuł w zbiorach biblioteki reprezentowany jest przez pojedyncze numery. W przypadku „Lubliner Tuglat” jest to nr 22 z 1918, a w przypadku „Lubliner Sztyme” numer 26 z 1932 roku.

Czytelnia Czasopism Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Lublinie jest miejscem, w którym tradycja łączy się ze współczesnością. Wynika to z charakteru zbiorów czasopiśmienniczych zgromadzonych w Bibliotece. W czytelni udostępniane są czasopisma współczesne, przeznaczone dla szerokiej grupy odbiorców oraz tytuły prasy zabytkowej. Zasób udostępnianych zbiorów wpływa na strukturę odwiedzających nas czytelników. Przede wszystkim z naszych zbiorów korzystają regionaliści także studenci, którzy w czytelni mogą skorzystać z bogatego zasobu czasopism naukowych. Kolejną grupę stanowią pracownicy naukowcy. W kręgu zainteresowań tej grupy społecznej są przede wszystkim czasopisma o wartości historycz-

34 Tamże, s. 54.

35 Wolska, *Czasopisma lubelskie...*, s. 11.

36 Taż, *XIX-wieczne czasopisma ilustrowane w zbiorach Biblioteki im. H. Łopacińskiego*, „Bibliotekarz Lubelski”, R. 35, 1990, nr 121, s. 14.

nej, cenne i unikatowe tytuły, które znajdują się tylko w naszej Bibliotece i można z nich skorzystać w czytelni. Z naszych zbiorów korzystają również emeryci, którzy przychodzą zapoznać się z bieżącą prasą.

W ostatnich miesiącach pozyskaliśmy zupełnie nową grupę użytkowników, którą są obcojęzyczni studenci lubelskich szkół wyższych. Czytelnia Czasopism jest dla tej grupy odwiedzających „oazą spokoju i ciszy”, mogą tutaj sięgnąć po bieżącą prasę angielskojęzyczną („Time”, „The Warsaw Voice”) a także przygotować się do zajęć.

Ponad pięćdziesięcioletnia historia czytelni, oraz wciąż rosnące zainteresowanie ze strony mieszkańców miasta świadczą o słuszności funkcjonowania Czytelni Czasopism Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. H. Łopacińskiego w Lublinie.